

9. Майкл Портер. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов. 5-издание. Издательство-Альпина Паблишер, 2016 г. 456 с.
10. Майкл Портер. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран. Издательство-Альпина Паблишер, 2017 г. 947 с.
11. Michael E. Porter. *Competitive strategy: Techniques Analyzing Industries and Competitors. The free press. New York London Toronto Sydney Singapore. 2017 y. 840 p.*
12. Чиркунов Олег Анатольевич Государство и конкуренция; Новое литературное обозрение (НЛО) - М., 2016. – 277 с.
13. Кулешова А. Б. Конкуренция в вопросах и ответах; ТК Велби, Проспект - М., 2016. –256 с.
14. Овчинников, В.В. Глобальная конкуренция. -М.: Институт экономических стратегий, 2016. –360 с.
15. Яхшиева М.Т. Ҳозирги заман рақобат назарияси: Ўқув қўлланма. –Т.: ТДИУ, 2019. –280 бет.

ТЎҚИМАЧИЛИК КОРХОНАЛАРИДА СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ ТЕХНОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Акрамов Набижон Шоражабович -
Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат
институтини мустақил изланувчиси

Аннотация: Мазкур мақолада инновацион иқтисодиёт шароитида тўқимачилик корхоналарини стратегик бошқариш технологияси замонавий бошқарув дастакларини танлаш ва босқичларини кенгайтириш асосида такомиллаштириш масалалари ўрганилган.

Калит сўзлар: инновацион иқтисодиёт, бошқариш, стратегик бошқариш, бошқариш дастаги, бошқариш технологияси.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ТЕКСТИЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Акрамов Набижон Шоражабович -
Независимый исследователь Ташкентского института
текстильной и легкой промышленности

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы совершенствования технологии стратегического управления текстильными предприятиями в инновационной экономике на основе выбора современных управленческих инструментов и расширения её этапов.

Ключевые слова: инновационная экономика, менеджмент, стратегическое управление, управленческое обеспечение, технологии управления.

IMPROVEMENT OF STRATEGIC MANAGEMENT TECHNOLOGY IN TEXTILE ENTERPRISES

Akramov Nabijon Shorajabovich -
Independent researcher at the Tashkent
Institute of Textile and Light Industry

Annotation: The article examines the issues of improving the technology of strategic management of textile enterprises in an innovative economy based on the choice of modern management tools and the expansion of its stages.

Key words: innovative economy, management, strategic management, management support, management technologies.

Кириш. Республикамизда мустақиллик йилларида тўқимачилик саноати бошқарув тизими шакллантирилди ва унинг ривожланишига етарлича инвестициялар жалб қилинди. Тўқимачилик саноатини ривожлантириш учун республикамизда етарлича шароит ҳамда хомашё базаси ва меҳнат ресурслари мавжуд. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида «таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модер-

низация ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш» бўйича муҳим вазифалар белгилаб берилган[1]. Бу каби устувор вазифаларни муваффақиятли ҳал этишда мавжуд ресурслардан самарали фойдаланиш билан биргаликда бошқарув тизимини ҳам ривожлантириш талаб этилади. Тармоқни бошқаришдаги мавжуд тизим эса бозор иқтисодиёти ўзгаришларига етарлича мосланувчанликни таъминлаб олмаяпти. Шунинг учун тўқимачилик корхоналарида стратегик бошқариш технологиясини замонавий бошқарув дастакларини

танлаш ҳамда босқичларини кенгайтириш асосида такомиллаштириш долзарб масалалардан ҳисобланади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Стратегик бошқарув илмий йўналиш ва менежментни ташкил этишга инновацион ёндашув сифатида 20-асрнинг 60-йилларида пайдо бўлди. Бироқ, шу вақтга қадар стратегик бошқарув энг аввало кўйи даражадаги - корхоналар, фирмалар, ташкилотлар каби бозор субъектларини бошқариш вазифаси сифатида қаралади.

И.Ансофф ўзининг “Корпоратив стратегия” китобида стратегик бошқарувни “билиш усули, унинг бошланиши стратегик ташхис, давоми-қўшимча чора-тадбирлар йўли ва авж нуқтаси - янги маҳсулотлар, янги бозорлар ва технологиялар, шунингдек, янги имкониятлар”-сифатида талқин қилади [2].

В.Н.Родионова стратегик бошқарувни “стратегик қарорларни ишлаб чиқиш, қабул қилиш ва амалга ошириш жараёни, унинг марказий бўғини корхонанинг ўз ресурс салоҳиятини ташқи муҳитнинг имкониятлари ва таҳдидлари билан таққослашга асосланган стратегик танловдир”, - деб тушунади [3].

М.И.Круглов ва Н.Ю.Кругловалар фикрича: “стратегик бошқарув олдиндан кўриш уфқларини кенгайтириш, узоқни мустаҳкамлаш ва шу билан корхонанинг ташқи муҳитда: товар ва технологиялар бозорларида, илмий-техник, иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий соҳаларда содир бўладиган ўзгаришларга ўз вақтида жавоб бериш имкониятидир” [4].

Г.Б.Клейнернинг таърифига кўра, “стратегик бошқарув - бу бизнес муваффақиятига эришиш учун компания стратегиясини шакллантириш, амалга ошириш ва ўзгартириш жараёнларига асосланган корхонани бошқариш бўйича қарашлар ва тавсиялар тизимидир” [5].

Хоффер ва Шенделларнинг фикрича эса, “стратегия - бу корхонанинг ўз олдида қўйган мақсадлари ва вазифалари ўртасидаги асосий алоқадир” [6].

Р.А.Исаев томонидан эса тўқимачилик сааноати корхоналарида интеграциялашган сифат менежменти ва стратегик бошқариш тизимининг концептуал асослари ўрганилган [7].

Тадқиқот методологияси. Илмий-тадқиқот ишида тажриба-экспериментал, танлаб кузатиш, таққослаш, экспертлар баҳоси каби усуллардан фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар. Бугунги кунга келиб, юқорида қайд этиб ўтилганидек, корхонанинг стратегик бошқарув тизими мазмунининг мунозарали илмий талқинларини сааноат корхоналари самарадорлигини таъминлашда ушбу тизимнинг назарий ва амалий аҳамиятини англаш йўлидаги тўсиқлардан бири сифатида қараш мумкин. Бизнингча, тўқимачилик корхоналарининг иш фаолияти самарадорлиги кўпинча уларнинг ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш самарадорлигига боғлиқ бўлади. Тез ўзгарувчан муҳитда муваффақиятга фақат ўз стратегиясини аниқ тақдим этадиган ва уни ишлаб чиқиш ва муваффақиятли амалга оширишни таъминлай оладиган корхоналар эришадилар. Замоनावий иқтисодий шароитда корхонани бошқариш раҳбарлардан стратегик менежмент соҳасида янги усул ва кўникмаларни эгаллашни ҳамда ривожланиш стратегиясини бошқариш соҳасида замоनावий восита ҳамда дастаклардан фойдаланишни, бошқарув технологиясини такомиллаштиришни талаб этади.

Бошқариш технологияси - бу ҳозирги даврда ва стратегик истиқболда корхонанинг олдида қўйган мақсадига эришишда бошқариш жараёнини ташкил этишдаги зарурий ресурсларнинг муқобил тақсимланишидир. Шундан келиб чиқиб, тўқимачилик корхоналарини стратегик бошқариш технологиясининг ўзига хос жиҳатлари ресурслар таъминоти ҳамда улардан фойдаланишнинг ҳолати билан изоҳланади (1-расм).

1-расм. Стратегик бошқарув технологияси компонентлари

Манба: Муаллиф ишланмаси.

Тадқиқот жараёнида стратегик бошқарув технологиясини такомиллаштириш масаласи шу келтирилган компонентларни такомиллаштириш масаласига қаратилган.

Амалиёт шуни кўрсатадики, республика-миз тўқимачилик корхоналарининг аксарияти узоқ муддатли ривожланиш стратегиясига эга эмас ёки фақат шунга ўхшаш стратегия билан бошқарилади. Бизнинг фикримизча, тўқимачилик корхоналарининг самарали узоқ муддатли стратегиясини ишлаб чиқишга қўйидагилар тўсқинлик қилади:

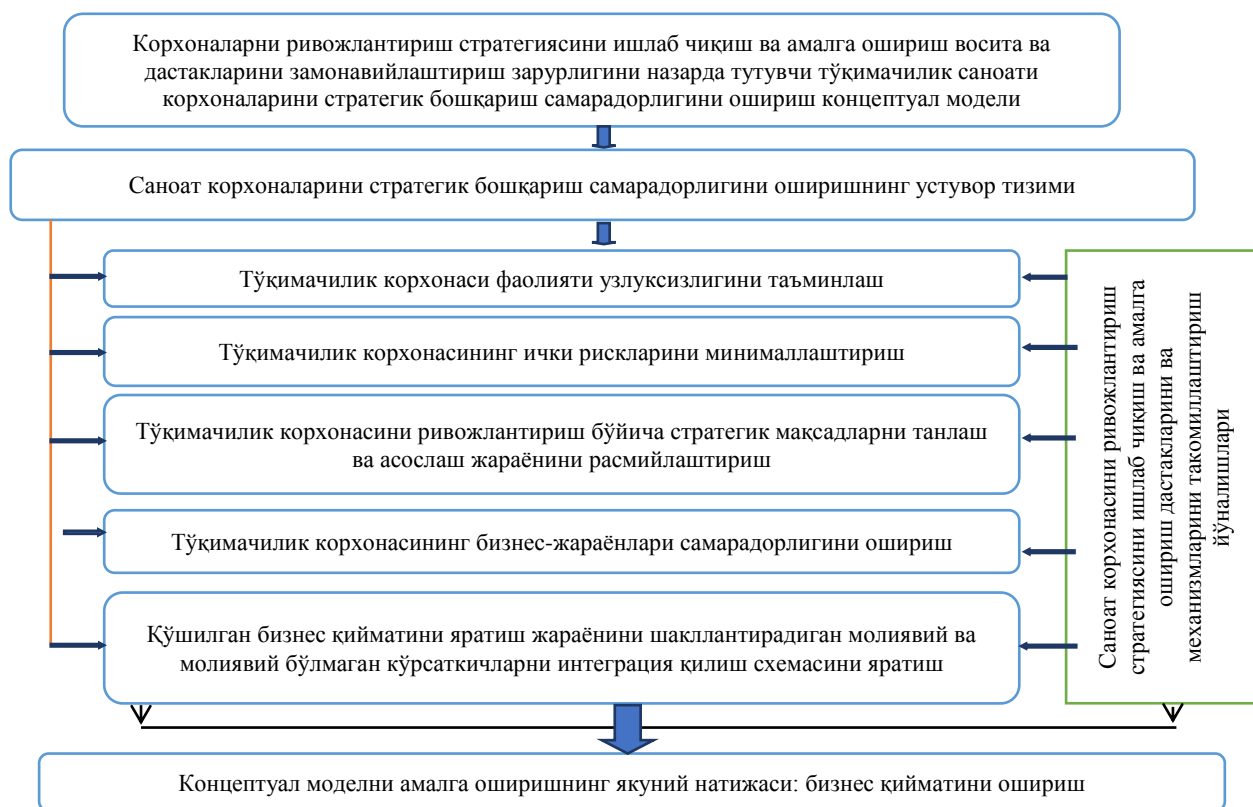
- 1) стратегик истиқболли йўналтирилган эгасининг йўқлиги;
- 2) кўп соҳаларда мулкнинг қайта тақсимланиши давом этмоқда, бу эса корхонани бошқарув тизимининг ўзгаришига олиб келади;
- 3) стратегиянинг қийматини мулк эгалари ва етакчи менежерлар томонидан инобатга олиш;
- 4) акциядорлар томонидан илгари қўйилган мақсадларни тез-тез ўзгартириш;
- 5) узоқ муддатли стратегияни ишлаб чиқиш учун малакали мутахассисларнинг етишмаслиги;
- 6) саноат бозорларида бир қатор йиллар давомида статистик маълумотларнинг етишмаслиги ва ошкор этилмаслиги;
- 7) стратегияларни ишлаб чиқиш услубининг такомиллашмаганлиги.

8) стратегик бошқарув технологияси ва усуллариининг етарлича такомиллашмаганлиги.

Бу кўп жиҳатдан стратегик бошқарув воситалари ва дастаклари таркибида саноат корхоналарининг самарадорлигини таъминлаш воситаларининг йўқлиги билан боғлиқ. Шу муносабат билан умуман корхона самарадорлиги ва унинг якка тартибдаги бизнес-жараёнларини оширишни ҳисобга олган ҳолда стратегик бошқарув сифатини ошириш масаласи бугунги кунда ўта долзарб қиёфа касб этади.

Шу боисдан, фикримизча, ҳозирги вақтда тўқимачилик корхоналарининг ишлаб чиқариш самарадорлигини ва рақобатбардошлиги ошишини таъминлашга йўналтирилган истиқболда ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга оширишнинг асосланган ҳамда амалиётда қўлланилган замонавий дастакларини ўз ичига оладиган стратегик бошқарув комплекс тизими зарур.

Биз томондан ишлаб чиқилган тўқимачилик саноати корхоналарини стратегик бошқариш самарадорлигини ошириш концептуал модели ушбу корхоналарни ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш восита ва дастакларини замонавийлаштириш зарурлигини назарда тутувчи стратегик устуворликлар тизимини ўз ичига олади (2-расм).

2-расм. Тўқимачилик саноати корхоналарини стратегик бошқариш самарадорлигини ошириш концептуал модели

Манба: Муаллиф ишланмаси.

Самарали бошқарув механизми компания раҳбарларидан муайян воситани қўллаш мақсадларини аниқлашни талаб қилади. Ушбу босқич жуда муҳимдир, чунки у муайян восита ёки уларнинг комбинацияси самарадорлигини баҳолаш учун ишлатилади.

Маълумки, самарали бошқарув воситаларини қонун билан жорий этиб бўлмайди, уларни шакллантириш ва улардан фойдаланиш тўғрисидаги қарор компания раҳбарлари томонидан қабул қилинади, улар муайян воситани қўллаш ҳам ўз олдига мақсад қилиб қўяди.

Хулоса ва таклифлар. Тўқимачилик корхонасида бошқарув дастакларини қўллаш мақсадлари миқдор ва сифат кўрсаткичларига бўлинади ва бу мақсадларнинг ҳар бири эришиш вақтига боғлиқдир.

Биз тадқиқот жараёнида стратегик бошқарув воситаларининг мукамаллаштирилган таснифини таклиф қилдик.

Шундан келиб чиқиб, стратегик мақсадларни амалга ошириш муҳим эканлигини, уни амалга ошириш кўпроқ вақтни талаб қилишини ҳамда натижалар холисона баҳоланиши ва ушбу баҳолаш натижалари келгуси стратегик мақсадларга асос бўлиши заририятини инobatга олган ҳолда тадқиқот жараёнида келтирилган бошқарув дастакларидан тўқимачилик корхонаси учун энг самаралиси сифатида баланслаштирилган кўрсаткичлар тизими (BSC)ни танлаш таклифи берилди. Ушбу бошқарув дастагини амалиётга қўллаш тўқимачилик корхоналарини стратегик бошқаришда нафақат мақсадларни шакллантириш, балки стратегияни амалга ошириш натижаларини баҳолаш имконини ҳам беради.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сонли Фармони. <http://lex.uz>
2. Миддлтон Д. Библиотека избранных трудов о стратегии бизнеса: пятьдесят наиболее влиятельных идей всех времен [Текст]: [пер. с англ.] / Д. Миддлтон. – М.: Олимп – Бизнес, 2006. – 258 с.
3. Родионова В. Н. Стратегический менеджмент [Текст]: учеб. пособие / В. Н.Родионова. – 2-е изд., испр. и перераб. – М.: РИОР: ИНФРА, 2013. – 78 с.
4. Круглова Н.Ю. Стратегический менеджмент [Текст]: учеб. пособие / Н. Ю. Круглова, М. И. Круглов. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Высшее образование, 2007. – 492 с.
5. Клейнер Г.Б. Стратегия предприятия [Текст] / Г. Б. Клейнер. – М.: Дело, 2008. – 567 с.
6. Hoffer C.W. and Shendel D. Strategy Formulation: Analytical Concepts. St. Paul, MN: West Publishing Company, 1978.
7. Исаев Р.А. Тўқимачилик саноати корхоналарида интеграциялашган сифат менежменти ва стратегик бошқариш тизимининг концептуал асослари // Бизнес-эксперт. – Тошкент. №3. – 2021. – 7-9 б.

ПАХТА-ТЎҚИМАЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИ ХОДИМЛАРИ САЛОҲИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ СТРАТЕГИЯСИНИ АМАЛИЁТГА ҚЎЛЛАШ САМАРАДОРЛИГИ

Тожибоева Нафисахон Раҳмиддин қизи -
Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти таянч докторанти

Аннотация. Мақолада пахта-тўқимачилик кластери ходимлари салоҳиятини ривожлантириш стратегиясини амалиётга қўллаш бўйича тавсия ва таклифлар ишлаб чиқиш масаласи ўрганилган

Калит сўзлар: пахта-тўқимачилик кластери, ходим, стратегия, меҳнат салоҳияти.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПОТЕНЦИАЛА ПЕРСОНАЛОВ ХЛОПКОВО-ТЕКСТИЛЬНОГО КЛАСТЕРА

Таджибаева Нафисахон Раҳмиддин қизи -
Базовый докторант Андижанского института сельского хозяйства и агротехнологии

Аннотация. В статье исследуется вопрос разработки рекомендаций и предложений по практической реализации стратегии развития потенциала персоналов хлопково-текстильного кластера.

Ключевые слова: хлопково-текстильный кластер, сотрудник, стратегия, трудовой потенциал.